tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 6 2 2007

Linda Koopman

Landschap le

Op kaarten van de Schermer valt de bijzondere vorm van de 'Blokkers' bij Driehuizen op. Omdat dit element zo afwijkt van de rest van de Schermer vraag je je af of de 'Blokkers' een bepaalde functie heeft gehad. Dat nodigt uit tot een onderzoek, waarbij het raadplegen van oude kaarten een eerste stap is.

De Blokkers doet denken aan een door mensen gebouwd element met een specifiek doel, omdat het geometrisch van vorm is en door twee parallel lopende vaarten omgeven wordt. Ter plekke is de strakke vormgeving minder goed te zien door het hoogteverschil vergeleken met de overige landerijen en de begroeiing van het 'eilandje' in het midden. Omdat dit element zo afwijkt van de rest van de Schermer rijst de vraag of de 'Blokkers' een bepaalde functie heeft gehad, of hier een bouwwerk heeft gestaan en hoe lang dit element in de huidige vorm bestaat. Op kaarten van de verschillende Historische Atlassen van Noord-Holland zijn tussen 1830 en 1910 langs de rand van de 'Blokkers' molens getekend, evenals op die van voor 1830, die in opdracht van Uitwaterende Sluizen zijn gemaakt. Voor de drooglegging van de Schermer in 1635 treffen we op dezelfde plaats een schiereiland aan, dat in grote lijnen dezelfde vorm heeft. De 'Blokkers' in zijn huidige vorm is dus ontstaan bij de drooglegging van de Schermeer en heeft gefunctioneerd als een molengang.

Hoe men tot deze keuze gekomen is beschrijft H. van Zwet in zijn artikel 'De 52 watermolens van de Schermer'. Aan de hand van archiefstukken heeft hij getracht het proces van besluitvorming te reconstrueren. Ten behoeve van de drooglegging van de Schermeer werd onderzocht hoeveel molens er voor de bemaling nodig waren en waar deze geplaatst moesten worden. Hierbij had men rekening te houden met de diepte van het meer en de dominante windrichtingen. De uitkomst van dit onderzoek toonde aan, dat aan de noord- en oostzijde van het meer, bij Schermerhorn en Driehuizen, de meeste molens nodig waren. Op die plaatsen werd dus extra veel oud land ingedijkt, waaronder het schiereiland 'Blockert' bij Driehuizen.

Het Regionaal Archief van Alkmaar bezit documenten over de 'Blokkers', daterend vanaf 1627, met rekeningen van het bestuur betreffendelandmetingen, taxaties en de aankoop van oud land. Ondanks protesten van de landeigenaren werd begonnen met de bouw van twaalf molens bij Driehuizen, die in 1635 werden aangevuld met vier ondermolens op de 'Blokkers'. Een poldermolen moest het water vanuit de binnenboezem naar deze ondermolens voeren, die het op hun beurt via de midden- en bovenmolens op de ringvaart zouden lozen. Twee van deze ondermolens werden in hetzelfde jaar weer weggehaald om in andere delen van de polder dienst te doen. Gezien de klachten van de inwoners over wateroverlast was dit geen succes, waarop men in 1636 twee molens van de Driehuizer gang naar het voormalige schiereiland verplaatste. De klachten over te natte landerijen hielden echter aan en in 1652 werd een vijfde ondermolen op de 'Blokkers' geplaatst. Het betreffende land was eigendom van raadsheer Peau, die hier grote bezwaren tegen maakte. Het bestuur gaf hem daarop te kennen dat zijn belang moest wijken voor dat van de droogmaking.
Tot 1666 heeft men wat betreft het aantal en de plaatsing van de molens aanpassingen gedaan tot de Driehuizer molengang uiteindelijk uit zes bovenmolens, vijf midden- en vijf ondermolens bestond.
Deze molens hebben tot 1927 dienst gedaan. Toen namen vier

zen: De Blokkers

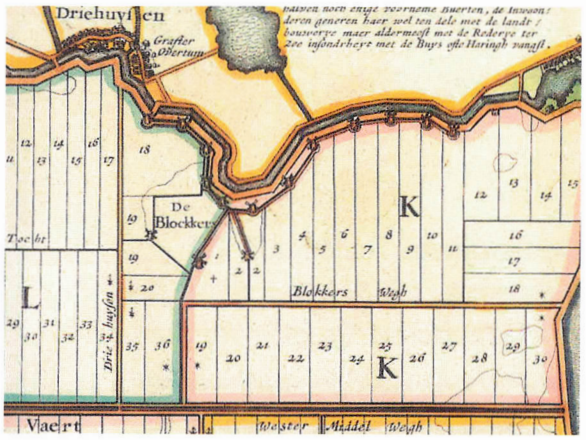

● *Boven: De Blokkers, gezien vanaf de noord-oostzijde. Links: gezien vanaf de westzijde. Foto's Linda Koopman.*

● *Kaart uit de atlas van Blaeu van het zuidoosten van de Schermer, met in het midden van de linkerhelft duidelijk herkenbaar de vijfhoekige Blokkers, de situatie van oktober 1635. NB: De kaart is met het oosten naar boven gericht.*

elektrische gemalen hun taak over. Ook deze verandering is niet zonder protesten tot stand gekomen. In 1924 schreef de vereniging 'De Hollandsche Molen' aan het bestuur van de Schermer, dat ze best begrepen dat de vooruitgang niet tegen te houden was, maar 'dat de mogelijkheid niet was uitgeloten om bij wijziging van bemaling de Schoonheid van het landschap van den Schermerpolder, welke spoedig geheel eenig zal zijn in ons land, te behouden en zonder aan de bemaling te kort te doen en zonder verhooging, ja zelfs met vermindering der kosten'. Zij wilden een prijsvraag uitschrijven, waarbij men ideëen kon leveren voor een bemaling met een combinatie van wind en motorische kracht, zodat de molens bewaard konden blijven.
De heren P. Smit en C.J. Groot zonden een protestbrief met tien punten aan Gedeputeerde Staten, waarin ze onder anderen stelden, dat de molens nog nooit gefaald hadden en electrische bemaling ook nadelige kanten had. Bovendien groeide volgens hen het verzet onder de ingelanden, maar deze waren niet opgewassen 'tegen ingenieurs en propagandisten' en durfden zich 'onder invloed van grootgrondbezitters' niet te uiten. Ondanks het verzet werden de elektrische gemalen gebouwd. Nu de molens geen functie meer hadden kon in 1928 een sloopinschrijving worden gehouden. Fa. De Waard uit Schiedam kocht bijvoorbeeld in april van dat jaar 'de molen aan de Blokker bij de Zuiderwerf' voor *f*385,-.
In het archief tonen brieven aan, dat veel mensen hebben geprobeerd de molens te behouden. Sommigen wilden er één kopen om er in te gaan wonen, anderen stelden voor ze te verplaatsen en een andere bestemming te geven, terwijl de Zaanse Molenstichting het sloopmateriaal voor de restauratie van hun molens kon gebruiken. De meeste aanvragen liepen om financiële redenen op niets uit zodat de meeste molens zijn gesloopt en enkele werden verplaatst. Slechts elf exemplaren zijn voor de Schermer behouden gebleven.

Van de grote molengang bij Driehuizen en de 'Blokkers' zijn de werven van de bovenmolens langs de oostelijke ringdijk van de Schermer duidelijk te herkennen. De plaatsing van de middenmolens is te herleiden uit de nog aanwezige molenkolken, die evenwijdig lopen aan deze dijk. Ook de twee voormalige molenkolken rond de 'Blokkers' zijn goed te zien, evenals de sporen van de ondermolens op de strook land tussen deze kolken in de vorm van verhogingen in het grasland.
Aan de westzijde heeft men vanaf een voetpad, dat bij de poldermolen aan de Blokkerweg begint, een goed zicht op de 'Blokkers'. Een tweede toegang bevindt zich aan de noordzijde ervan, halverwege de Driehuizerweg.

Linda Koopman
Jan van Goyenstraat 84
1816 EG Alkmaar
lc.koopman@hetnet.nl

Literatuur

● VAN ZWET, H: De 52 watermolens van de Schermer (uit: Alkmaar: Stad en regio – Alkmaars Historische Reeks XII, Hilversum 2004).
● REGIONAAL ARCHIEF ALKMAAR: Archief van het Waterschap de Schermer.
● RIJKS ARCHIEF HAARLEM: Kaarten van Uitwaterende Sluizen.